

**Diac. prof. dr. Ioan Caraza,
Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian“,
Universitatea din București**

**FILOCALIE ȘI COMUNIUNE
ÎN LUMINA LUI HRISTOS
PRIN DUHUL SFÂNT
LA SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI**

Zusammenfassung: Das Sitzen zur Rechten des Vaters in der Welt wird von Kyrill mit dem Schlüsselwort "Opferzustand" in seinem Werk „Anbetung und Hingabe in Geist und Wahrheit“ wiedergegeben (Joh. 4, 23). Darin erschliesst er die tiefe Bedeutung der Brandopfer des Gesetzes und, dadurch sich als einen der bedeutendsten Verweser des Reiches Gottes erweist, der aus seinem Schatzkammer Neues und Altes hervorbringt (Math. 13, 52). Dieses Werk Kyrills wurde übersetzt und kommentiert von Prof. D. Stăniloae der im Vorwort schreibt: "Diese Schrift konzentriert sich auf die Auslegung der Brandopfer im Alten Bund aber als Bilder des Opfers Christi, und unseres geistlichen Opfers in ihm. Es geht um eine starke Betonung der positiven Bedeutung des Opfers, ohne das der Mensch vor dem Angesicht Gottes nicht kommen kann, weil es das Gegenteil des Egoismus ist. Nur so ein egoismusfreies Opfer gibt uns die Möglichkeit uns vor Gott vorzustellen. Solch ein Opfer konnte niemand als nur der menschengewordene Gottessohn darbringen. Nur in Einheit mit ihm vermögen wir auch uns Gott als unschuldiges Opfer darzubringen. Die Brandopfer stellen das Angesicht des Heiligen Geistes in ihrer Tiefe in Christus, wodurch der wunderbare Name Gottes erkannt wird (Richter 13, 18-20). Die Merkmale dafür sind Erbarmung und Öl: "Alle Wege des Herrn sind Erbarmung und Wahrheit" (Ps. 24, 11). In Christus haben sich Erbarmung und Wahrheit begegnet, und durch sein Opfertod ist die Wahrheit aus der Erde aufgegangen und die Gerechtigkeit hat aus dem Himmel geschaut (Ps. 85, 12). So versinnbildern die Brandopfer für Kyrill das Leben Christi mit seinem Rat und Tat. Im Tempel des Herzens Christi ist der Geist Kraft einer aufopfernden Hingabe zum Vater und durch den Vater seinem Nächsten in einer erbarmungsvollen Empfindsamkeit. Es geht um einen Opferzustand der ohne ein dem Tode nicht unterworfenen Leben nicht verstanden werden kann. Kyrill beschreibt dieser Opferzustand als einen ununterbrochenen Auferstehungszustand, welcher wie einen um die Sonne der Gerechtigkeit kreisenden Planet, geistli-

che wohlriechende Düfte ausströmt und Kraft der Ausstrahlung und Anziehung aufweist. Diese Sonne ist sein Vater in Himmel, dessen Wille Quelle des Lebens auf Erden und des unnahbaren Lichtes im Himmel ist. Das Bild Christi welches sein egoismusfreies, hingebungsvolles und aufopferndes Leben zum Ausdruck bringt ist das des Pantokrators als Allerhalter. In diesem Sinne schreibt Kyrill: „Das Wort Gottes hat sich versteckt, weil er auf sich eine Hülle aus Oikonomia nahm und auf die passende Zeit wartete, um sich zu offenbaren. Und diese Zeit wann er sich zeigte, war seine Auferstehung“. Sein Leben im Opferzustand als Antlitz des Heiligen Geistes wird auf Erden mit den winzigsten Zeichen von Schwäche verglichen: Steinlein (Dan. 2, 31-35), Senfkorn (Matth. 13, 31), Samen (Matth. 13, 24), welcher die Erde von selbst als Frucht bringt (Mk 4, 26-29). Diese Zeichen seines Lebens sind die einzigen die zur Umkehr und Erfüllung der Herzen als Auferstehung wirken mögen, was das Licht der Sonne unfähig ist zu schaffen. Auf diesen schmalen Weg kann man nur durch „Verlust der Seele“ für Christus und sein Evangelium eingehen (Mk 8, 35), weil nur dadurch das Herz durch Selbstverleugnung aufgemacht wird. Individuell kann die Seele nie gerettet werden, sondern nur verloren gehen (Mk 8, 35). Als himmlische Dimension des Ebenbildes, zeichnet Christus sich durch Anbetung Gottes und Hingabe zum Nächsten aus. Die Teilhabe an Christus in der Liturgie befähigt einen zum Leiden zusammen mit ihm für die anderen. Als er beim Abendmahl sagte: „Mit Sehensucht habe ich mich gesehnt dieses Passahmahl mit euch zu essen...“ (Lk 22, 15), drückte er seine unaufhaltsam hingebende Liebe aus, die er seit aller Ewigkeit hatte, aber nur durch so gottliebenden Menschen kommen und zeigen konnte. An erster Stelle ist seine Mutter, über die er meinte: „Glücklich sind diejenige, die das Wort Gottes gehorsam hören und es befolgen“ (Lk 11, 28). Über seine durch Opfer gipfelnde Liebe schrieben die Propheten: „Nach allen Leiden seiner Seele, wird er den Ertrag seiner Mühewaltung sehen und sich von Genugtung sättigen“ (Jes. 53, 11). Durch sein Opfer wird die Rettungshand des Vaters nicht mehr verhindert werden (Jes. 59, 1-2).

Schlüsselwörter: *das Opfer des menschengewordenen Gottessohnes, das geistliche Opfer des Menschen, der Opferzustand als Auferstehungszustand.*

1. Fundamentul revelat al filocaliei – putere a pocăinței prin har la Sfânta Spovedanie

După cum gândirea antică avea ca ideal frumusețea și binele – „kalokagathia“, tot astfel idealul creștin este iubirea de frumusețe¹ – „filocalia“. Asociată cu „binele“ această frumusețe are un înțeles moral, fiind vorba de o iubire harică. Din punct de vedere estetic omul este veriga de legătură cu frumusețea spirituală ca o slavă a creației. Dacă *„atunci când stelele dimineții cântau laolaltă, toți îngerii lui Dumne-*

1. Mitropolit Nicolae Corneanu, *Miscellanea Patristica*, Timișoara, 2001, p. 215.

zeu *Mă sărbătoreau*“ (Iov. 38, 7), cum spunea Dumnezeu lui Iov, astfel atunci când a fost creat omul după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ca „*sămânță bună în țarina Sa*“ (Mt. 13, 24), fiind vorba de chipul neprihănit al oamenilor (Eccl. 7, 29) și de pruncia treimică a acestui chip, îngerii lor vedeau mereu Fața lui Dumnezeu (Mt. 18, 10) ca taină a Împărăției Sale (Mt. 18, 3). În acest Chip este vorba de o întregire reciprocă între bine și frumos, așa cum reiese din expresia biblică: „*Și a privit Dumnezeu la toate cele create și a văzut că erau bune foarte*“ (Facere 1, 31). Noțiunea de „bunătate“ are un sens spiritual determinând actul etic². La Sfinții Părinți iubirea față de această frumusețe a fost exprimată prin termenul de „filocalie“, în sensul de frumusețe duhovnicească prin har, al cărei izvor este Dumnezeu. Deci, prin bunătate, frumusețea duce la Dumnezeu, izvorul ei. În acest sens, Dostoievski spunea că „frumusețea va mântui lumea“³. Însă, astfel de afirmații comportă riscuri apologetice, deoarece frumusețea de la sfârșitul veacurilor va fi alta pentru întregul cosmos, și anume o frumusețe sfântă⁴. Toate cele zidite erau „*bune foarte*“, ca rod al filantropiei dumnezeiești treimice, fiind făcute pentru omul zidit după Chipul lui Dumnezeu, astfel că ele se supuneau din sinea lor omului ca stăpânitor (Facere 1, 26). Ajungând însă să fie stăpânit de cel rău, toate cele zidite pentru om au primit blestem din cauza acestuia (Facere 3, 17), deoarece omul pierduse simțul și sensul darurilor lui Dumnezeu. Omul caută să cuprindă lumea toată (Mc. 8, 35), ca un drept omenesc, urmare a seminței celui rău, care rodea din sine: „*Iată, Adam s-a făcut ca unul din Noi, cunoscând binele și răul. Și acum, nu cumva să-și întindă mâna și să mănânce din Pomul Vieții și să nu mai moară în veci...*“ (Facere 3, 22-23). Chipul lui Dumnezeu, după care a fost făcut omul duhovnicesc pentru

2. *Ibidem*, p. 216. Autorul arată că Septuaginta traduce „binele“ cu „frumusețea“ (kalon).

3. *Ibidem*, p. 218.

4. Sebastian Chilea, *Logos și Ethos*, în rev. „Studii teologice“, 1970, nr. 3-4, p. 251, nota 1: Epoca modernă a produs numeroase sisteme integral-estetice prin autori ca Schiller, Schlegel, Herbart (v. E. Baudin, *Cours de Philosophie Morale*, Paris, 1936, p. 118-121 și J.D. Robert, *Essai d'approches contemporaines de Dieu en fonction des implications philosophiques du beau*, Paris, 1981). La rândul său, poetul V. Voiculescu sublinia ca nu există mântuire decât prin frumusețe, iar N. Berdiaev spunea că Biserica este frumusețea însăși în sensul de cosmos încreștinat prin Hristos.

comuniune, fiind treimic, asemănarea cu unul din Sfânta Treime după pierderea Duhului Sfânt, era doar ipotetică. Ispita de a mânca din Pomul Vieții, cel mai mic dintre pomii Edenului, simbolizând adâncul și smerenia Chipului, în starea de moarte sufletească prin scoaterea pe deasupra din staulul oilor la Pomul cunoștinței binelui și răului, era primejdia de a nu se mai putea întoarce prin venire în sine spre înviere. Această primejdie era la fel de mare ca și posibila arătare a Luminei, de care Dumnezeu l-a ferit după ce Adam s-a ascuns, făcându-l să audă numai glasul Său. Izgonirea din Eden era ajutorul de sus pentru a nu muri în veci, ca o izbăvire din moartea cea veșnică. Lumea caută cu înfrigurare elixirul nemuririi, fără a ști că se află în asemănarea cu îngerii întunericului, care n-au intrat prin Ușă în staulul oilor, ci au sărit cu o cruzime demonică pe deasupra. În Hristos, Dumnezeu a trimis ajutorul Său pentru aflarea Adevărului, singura Cale a nemuririi, prin care Dumnezeu și-a sfințit Numele și pe oameni, cărora le-a adus medicamentul nemuririi cu preț mare de răscumpărare. Scoaterea oamenilor pe deasupra din staulul Duhului Sfânt, a însemnat „strâmtorarea” (Mt. 24, 29; Mc. 13, 19), care va fi la urmă la fel de mare ca cea care a fost la începutul zidirii, când lumina a fost cuprinsă de întuneric prin sminteală (In. 1, 5) și a fost semănată moartea pe pământ, prin perfidia demonică: „*Veți fi ca Dumnezeu cunoscând binele și răul*” (Facere 3, 5). Așa cum lăsase și pentru Lucifer Ușa de intrare în staulul treimic al Duhului Sfânt (Ioan 10, 1), Dumnezeu a păstrat și pentru oameni calea întoarcerii, care este șederea de-a dreapta în ascultare, ca o stare permanentă de jertfă și biruință asupra ispitelor din lumea de deasupra staulului, ca o tărie neclătinată în urmarea lui Hristos. În El, ca simbol al Pomului Vieții, este viața de dincolo de moarte, pe care ispititorul avea să o golească de starea permanentă de înviere (Lc. 10, 30) și de putere a biruinței asupra morții din lume, prin cugetarea omenească simbolizată în Evanghelie prin păsările răpitoare ale cerului (Mt. 13, 4), după cum a profetizat Mântuitorul despre erezii: „*Unde va fi stârvul, acolo se vor aduna vulturii*” (Lc. 17, 37). „*Stârvul*” era semnul jefuirii de înviere a vieții zidite de către Mielul lui Dumnezeu, prin junghierea Sa la facerea lumii (Apoc. 13, 8) și întoarcerea vieții în pământ. Într-adevăr, sminteala a fost nu numai uciderea oamenilor (In. 8, 44), ci în primul rând, junghierea Mielului plin de har și Adevăr jertfelnic,

care erau în Cuvânt, așa cum reiese din „blestemul“ lui Dumnezeu împotriva cruzimii șarpelui (Facere 3, 15) la păcatul strămoșesc.

Astfel, „kalokagathia“ era numai ceea ce a rămas din toate cele „*bune foarte*“, și care „*suspină cu suspinuri negrăite, așteptând descoperirea slavei fiilor lui Dumnezeu. Căci toată făptura a fost supusă deșertăciunii nu de voia ei, ci de voia celui ce a supus-o cu nădejde*“ (Rom. 8, 19-20), o nădejde în îndreptarea celor ce se roagă filocalic: „*Doamne, revarsă pacea Ta peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut*“ (Isaia 26, 12). Frumusețea Chipului lui Dumnezeu în om era acea „*pace a lui Dumnezeu care covârșește toată mintea*“ (Filip. 4, 7) ca armonie care duce la slavă prin iradiere și răpire, datorită părtășiei oamenilor la harul treimic prin ascultare. Roadele acestui Chip treimic al învierii erau „*Lumina ce izvora din viața omenească prin ascultare, o Lumină care nu se pune sub obrocul minții, ci în sfeșnicul inimii, luminând tuturor celor din casă* (Mt. 5, 15), dar și în întunericul lui Lucifer al cunoștinței binelui și răului. Această luminare în întuneric (In. 1, 5) izvora de la Dumnezeu prin Cuvântul Său, fapt pentru care „*Dumnezeu se odihnea de toate lucrurile Sale în ziua a șaptea*“ (Facere 2, 2). Profeția din Psalmi numea această armonie a Chipului „*mulțimea păcii*“ care avea să răsară prin Hristos (Ps. 71, 7). În sens filocalic, această „*pace*“ este asociată și cu blândețea: „*Cei blânzi vor moșteni pământul și se vor desfăta de mulțimea păcii*“ (Ps. 36, 11; Mt. 5, 5). Chipul treimic are și sensul de „*untdelemn al bucuriei*“ cu care a fost uns Hristos „*mai mult decât părtașii Săi*“ (Ps. 44, 9), adunați de El ca „*frați*“ ai Săi (Evr. 2, 12), care urma să fie sfințiți (Evr. 2, 11). Aceștia aveau să mărturisească părtășia lor la Hristos din a Cărui plinătate au luat „*har peste har*“ (In. 1, 16). Căci în Hristos era același Dumnezeu din veci dinainte de păcatul strămoșesc, nu cu atotputernicia Sa creatoare (In. 1, 2), sau cea de sub Lege în care El era necunoscut, sau „*ascuns*“ (Isaia 57, 16). Dumnezeu era din veci „*har și Adevăr*“ așa cum nu-L cunoscuse nimeni în cer și pe pământ (In. 1, 18). Prin Întrupare, Dumnezeu a lăsat atotputernicia Sa creatoare și S-a arătat în Hristos ca putere atotțiitoare și adânc al tăriei de care se sfarmă orice violență: „*Legea s-a dat prin Moise, iar harul și Adevărul au venit prin Iisus Hristos*“ (In. 1, 17), ca prezență personală și slavă a harului, care răpește prin razele tămăduirii sufletești (Isaia 57, 17; Mal. 3, 20). În acest sens, Evanghelia spune că: „*Pe Dumnezeu*

nimeni nu L-a văzut vreodată, numai Fiul Cel ce este în sânurile Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut (In. 1, 17-18), așa cum mărturisea Hristos: *„Am arătat Numele Tău oamenilor pe care Mi i-ai dat Mie din lume”* (In. 17, 6); *„Toate Mi-au fost date Mie de către Tatăl Meu și nimenea nu cunoaște pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere”* (Mt. 11, 27). Această *„schimbare a dreptei Stăpânului”* (Ps. 76, 10), prin *„arătarea în trup și îndreptarea în Duhul”* (I Tim. 3, 17) era necesară în iconomia dumnezeiască, deoarece atotputernicia prin Lege doar înăbușea pornirile seminței celui rău, care în afara Legii ar fi rodit din sine, așa cum se întâmpla la neamuri, dar nu le vindeca. În Hristos, rugăciunea către Sfânta Treime imploră cercetarea și vindecarea neputințelor omenești pentru Numele lui Dumnezeu, plin de har și de Adevăr. Dumnezeu făgăduise prin profeți această vindecare (Isaia 57, 17; Mal. 3, 20), și anume prin ungerea rănilor cu untdelemnul harului și vinul Adevărului (Lc. 10, 34). Vindecarea însemna îndreptarea prin har ca o dezlegare din legături (In. 8, 32), care duce la mărire (Rom. 8, 29). Această cale a harului aducea oamenilor untdelemnul pocăinței urmat de bucuria ospățului euharistic, așa cum s-a profețit: *„Binecuvintează suflete al meu pe Domnul, pe Cel ce izbăvește din stricăciune viața ta, pe Cel ce te încununează cu milă și cu îndurări”* (Ps. 102, 4), ca bucurie a ospățului euharistic (Isaia 25, 6-8). Calea haric-filocalică a iubirii dumnezeiești până la gelozie înseamnă și determinarea locului în care se arată Dumnezeu față de cele din lume ca: *„adânc mare de judecăți”* (Ps. 35, 6); arătarea baptismală a *„adâncului mării”* (Ieș. 14, 15-16) descoperit cu toiagul hristologic al lui Moise; *„staul al oilor”* (In. 10, 1), din care oamenii au fost scoși pe deasupra la lumea din afară, vrăjmașă cu Dumnezeu în întunericul cunoștinței binelui și răului, care răstignește pe Hristos, dar și *„în latura și în umbra morții”* (Is. 9, 1) de sub stăpânirea celui rău (Evr. 2, 14), care ca și întunericul față de Lumină, nu are statut ontologic și tocmai de aceea *„întunericul urăște Lumina”* (In. 3, 20); *„sânurile Tatălui”*, în care se află Fiul prin Întrupare (In. 1, 18); mormântul lui Hristos, care prin Jertfa arderii de tot a devenit scară către cer; smerenia Maicii Domnului, care a deschis cerul la Bunavestire pentru pogorârea cerului prin Hristos, ca să se arate adâncul lui Dumnezeu din *„cele mai de jos ale pământului”* (Efes. 4, 9), dar care

se află în mâinile Tatălui, în care Hristos și-a dat duhul (Lc. 23, 46). Pe temeiul acestui adânc baptismal se arată iubirea lui Dumnezeu pentru a da oamenilor bucuria iubirii de Dumnezeu din toată inima prin Jertfa sfințitoare a lui Hristos, care a rănit inimile cu iubirea de Dumnezeu, ca pe Tabor; inimi care exclamă în Hristos: „*Ce ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos ?*” (Rom. 8, 35). Toți Sfinții cunosc această iubire a lui Hristos la dimensiunile ei cosmice (Efes. 3, 18-19).

Harul șederii de-a dreapta în ascultare (Ps. 109, 1) este arătat în Evanghelia mai întâi ca Lumină, mărturisită la Dumnica a doua din Postul Mare (Mc. 2, 1-12); apoi ca Lumină sub Cruce, mărturisită în Dumnica a treia din Postul Mare prin chemare la luarea crucii în urmarea lui Hristos, chemare urmată de evenimentul Schimbării la Față (Mc. 8, 34-38; 9, 1); apoi lucrarea prin har sub Cruce în Dumnicele a patra și a cincea din Postul Mare; și apoi ca putere a harului prin Jertfă în Săptămâna Patimilor. Aceste etape ale lucrării harului au adus oamenilor îndreptarea lor ca „*vindecare, povățuire, odihnă și mângâiere*” (Isaia 57, 17), ceea ce Mântuitorul avea să arate vorbind despre urmarea Sa după Numele de „*Hristos*” și povățuire după Numele de „*Iisus*” (Mc. 8, 35). Tatăl a pregătit venirea Sa în trup (Ps. 39, 11) pentru ca, prin voia Sa din inima lui Hristos plină de har și de Adevăr (In. 1, 14) să împărtășească oamenilor viața veșnică (In. 12, 49). Prin ședere de-a dreapta (Ps. 109, 1) Mântuitorul și-a arătat recunoștința Sa veșnică față de Tatăl pentru trimiterea Sa în trup ca slavă a harului, pentru a atrage la Sine și pentru a-și putea arăta iubirea Sa jertfelnică față de oamenii pe care i-a zidit, dar care au fost pierduți de la mâna Sa atotțiitoare: „*Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut*” (Mt. 18, 11); „*Cu dor am dorit să mănânc acest Paști cu voi mai înainte de patima Mea*” (Lc. 22, 15). Profeția spunea despre această iubire jertfelnică: „*El va păstori turma Sa ca un Păstor și cu brațul Său o va aduna. Pe miei îi va strânge la sânul Său*” (Isaia 40, 11). Acest lucru îl subliniază Mântuitorul în fața ucenicilor Săi: „*Mulți proroci și drepti au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit*” (Mt. 13, 17). Sfântul Apostol Pavel scria despre aceștia: „*Mărturisiți fiind prin credință, n-au primit făgăduințele, pentru că Dumnezeu rânduise pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia desăvârșirea fără noi*” (Evr. 11, 39-40), cu referire la desăvârșirea

prin iubirea de dușmani și luarea crucii, sub care se află Lumina lină a Sfintei Slave. Urmare a solicitării ucenicilor Iacob și Ioan de a sta de-a stânga și de-a dreapta (Mt. 20, 21) Mântuitorul a arătat reperele Duhului ceresc: „*Fiul Omului a venit nu ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-și pună sufletul preț de răscumpărare pentru mulți*” (Mt. 20, 28). Acesta este motivul pentru care Dumnezeu Și-a descris Numele Său ca „*Nume minunat*” (Facere 32, 29; Jud. 13, 18-20; Ps. 4, 3). În fața lui Ioan Botezătorul, Mântuitorul Și-a mărturisit șederea Sa de-a dreapta lui Dumnezeu (Mt. 11, 6), ca Unul care, prin faptele Sale, avea de la Tatăl „*o mărturie mai mare decât a lui Ioan*” (Ioan 5, 36). Acest fapt dovedea că Dumnezeu a venit în trup nu cu atotputernicia, ci cu „*adâncul și tăria*” puterii Sale atotțiitoare (Lc. 6, 48-49) dovedită prin Înviere ca o slavă mai mare decât cea a puterii Sale creatoare. Sfinții Părinți arată, de asemenea, că în Hristos este Dumnezeu din veci: „*În condiția Sa de slujitor, El s-a arătat pe Sine Însuși*”⁵. Marii teologi scriu în același sens: „*Evanghelia nu ne arată un Dumnezeu indiferent, îndepărtat, ci un Dumnezeu care iubește pe oameni atât de mult, încât El Însuși S-a făcut om, pentru a le putea sluji până la Jertfa Sa de pe Cruce. Evanghelia arată că umanitatea lui Hristos era cea mai reală, mai vie și mai ontologică imagine a lui Dumnezeu*”⁶.

În vederea lucrării lui Hristos prin har, Tatăl L-a îmbrăcat și „*L-a încins cu putere pentru a împărăți*” (Ps. 93, 1-2), ca slavă a harului și Adevărului Său: „*Nimenea nu vine la Mine de nu-l va atrage Tatăl Meu Care M-a trimis și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*” (In. 6, 44). În dăruirea Sa jertfelnică de Sine El așteaptă pe cei ce se împotrivesc, cântărește cu discernământ pe cei entuziaști, răscolește pe cei indiferenți, știind că nimic nu poate dezlega pe oameni din legăturile „*neghinei*” (Mt. 13, 25) ca „*bold al morții*” (I Cor. 15, 56) prin mușcătura șarpelui, decât Adevărul (In. 8, 32). În oameni era iubirea de Dumnezeu din toată inima ca templu al Duhului Sfânt după Chip, și iubirea de aproapele ca de sine însuși, după asemănarea treimică prin care erau îmbrăcați în haine ale Împărăției lui Dumnezeu. Dar prin sminteală oamenii s-au trezit goi,

5. Sf. Nechifor Mărturisitorul, *Antirrhethikos*, 1, P.G. 99, col. 324.

6. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Revelația prin acte, cuvinte și imagini*, în „Ortodoxia”, 1968, nr. 3, p. 362.

ca taină a nașterii lor din moarte. Nu intrarea în pământ era moartea, ci jefuirea vieții de înviere (Lc. 10, 30) prin idolatrizarea trupului, sub forma slujirii lui Mamona de parte bărbătească și sub forma slujirii idolești cu trupul de parte femeiască după închiderea inimii și dublarea minții, așa cum era „șarpele” (Facere 3,1): „*Dorința ta va fi după bărbatul tău, iar el te va stăpâni*” (Facere 3, 16). Acest lucru era semnul stricării Împărăției lui Dumnezeu, a seminței bune semănate în țarina lui Dumnezeu (Mt. 13, 24), prin stricarea templului Duhului Sfânt din inimi (I Cor. 3, 16), în care nu mai erau nici iubirea de Dumnezeu din toată inima, nici de aproapele ca de sine însuși (Lc. 10, 27). Sminteala a dus la nașterea morții în viața omenească, prin ademenirea oamenilor de către Lucifer, cu Lumina mângâietoare a Duhului Sfânt: „*Nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca...vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul*” (Facere 3, 4-5). Nașterea morții în suflet a însemnat golirea de iubirea lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt și umplerea de iubirea față de trup. Era un fel de plecare în țara depărtată a fiului risipitor (Lc. 15, 13), străină și vrăjmașă cu Dumnezeu. Ispititorul insinuase că oamenii nu vor muri (Facere 3, 4). Însă, chiar dacă au văzut că nu au murit după ce au mâncat, oamenii nu știau că înlăuntrul lor era „*boldul morții*” (I Cor. 15, 56), de sub stăpânirea celui rău (Evrei 2,14), prin idolatrizarea trupului: „*Cine ți-a spus că ești gol?*” (Facere 3, 11), l-a întrebat Dumnezeu pe Adam, căci până atunci ochii oamenilor nu erau deschiși asupra trupului. Iar dacă s-au închis ochii duhovnicești, deoarece s-au deschis cei trupești, oamenii s-au ascuns, mai întâi, unul față de altul (Facere 3, 7), făcându-și acoperămintele. Deschiderea ochilor asupra trupului era diferită de partea masculină în sens de „*carne*”, și feminină în sens de „*sânge*”, devenind „*stricăciune care nu poate moșteni Împărăția lui Dumnezeu*” (I Cor 15, 50; In. 1, 13), căci în Împărăția lui Dumnezeu deosebirea dintre oameni ca bărbat și femeie nu era în seama oamenilor, ci în mâna lui Dumnezeu, așa cum în Hristos nu mai este nici parte bărbătească, nici parte femeiască, ci „*un singur cuget*” (Gal. 3, 27; Mt. 22, 30). Deschiderea ochilor asupra acestei deosebiri însemna legături nedezlegate ca mușcătură a șarpelui și bold al morții. Prin aceasta s-a instaurat stăpânirea lui Lucifer asupra oamenilor, întrucât neghina semănată rodea în ei din sine „*cele ale lumii, care nu sunt de la Tatăl*”

(I In. 2, 16), așa cum înainte de sminteală sămânța bună semănată de Dumnezeu rodea din sine „*cele ale Tatălui*” (Lc. 2, 49). Astfel, cauza morții era sminteala de a călca porunca lui Dumnezeu (Facere 3, 11), care era viață veșnică (In. 12, 49). Trupul care era „*azimă a învierii*” (I Cor. 5, 8) a devenit „*dospire*” a stricăciunii, căci lipsa învierii din trup era de fapt boldul morții din suflet, care făcea ca trupul să se întoarcă în pământ, ca dospire a patimilor. Dumnezeu a determinat astfel locul și sursa morții în sensul că trupul nu mai putea ține duhul mort din el ca suflare de viață, „*trăind numai cu pâine, nu și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu*” (Mt. 4, 4), deoarece fiind jefuit de înviere și rănit cu patimile, omul abia a rămas viu (Lc. 10, 30), intrând „*în latura și-n umbra morții*” (Is. 9, 1) de deasupra staulului oilor (In. 10, 1).

Întruparea Fiului lui Dumnezeu a însemnat venirea lui Dumnezeu pentru a căuta și mântui pe cel pierdut de la mâna Sa (Mt. 18, 11), fiind vorba de neghina care apare atunci când paiul dă în spic (Mt. 13, 26) la vârsta adolescenței umane, ca fire vrăjmașă cu Dumnezeu (Efes. 2, 3), aflată însă în puterea celui care avea stăpânirea morții (Evr. 2, 14), prin jefuirea bucuriei învierii. Când spunea: „*Iată vine stăpânitorul lumii acesteia și de la Mine nu are de luat nimic*” (In. 14, 30), Mântuitorul înțelegea că „*toate cele din lume care nu sunt de la Tatăl*” (I In. 2, 16), nu se află în El din cauza „*celor ale Tatălui*” (Lc. 2, 49), chiar dacă cele din lume sunt deasupra și cad asupra Lui. Dar El arată totodată că: „*Orice răsad pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel ceresc, se va smulge din rădăcini*” (Mt. 15, 13), prin răstignirea lui Hristos de către întunericul de deasupra staulului oilor (In. 10, 1), care urăște Lumina (In. 3, 20), având astfel loc singura judecată prin Întrupare (In. 5, 26-27): „*Judecata aceasta este, că Lumina a venit în lume, dar oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina, căci faptele lor erau rele*” (In. 3, 19), sfidând chemarea Sfântului Ioan la pocăință: „*Fariseii și învățătorii de lege au călcat voia lui Dumnezeu în ei înșiși, nebotezându-se de Ioan*” (Lc. 7, 30). În Hristos se află Adevărul lui Dumnezeu, în care Lucifer nu a stat (In. 8, 44). Acest Adevăr în Hristos constă în ceea ce El mărturisea: „*După cum Tatăl are viață în Sine, așa a dat și Fiului să aibă viață în Sine*” (In. 5, 26), căci: „*Voia Lui este viață veșnică*” (In. 12, 49). Nașterea de la Dumnezeu dăruiește oamenilor dezlegarea din legături prin Adevărul lui Hristos (In. 8, 32). Sfinții Apostoli arată că: „*Nu cu aur și argint ați fost răscumpărați din*

viața voastră deșartă moștenită de la părinți, ci cu scumpul sânge al lui Hristos” (I Pt. 1, 18-19; Ps. 102, 4). Chemarea apostolică este: *„Să vă feriți de patimile trupului care se războiesc împotriva sufletului!”* (I Pt. 2, 11); *„Încingând mijloacele cugetului vostru, nădăjduiți desăvârșit în harul ce vi se va da”* (I Pt. 1, 13; Efes. 6, 14; Ps. 90, 4).

În starea primordială *„Cuvântul era viața”* (In. 1, 4) ca un Rug Aprins (Ieș. 3, 2), pentru că era adâncul Duhului Sfânt în staulul oilor unde oamenii nu erau ai lor, nici ca bărbat, nici ca femeie (Gal. 3, 28), căci în ei era iubirea de Dumnezeu din toată inima, ca și cum ar fi fost îmbrăcați în hainele împărătești ale tuturor darurilor Duhului Sfânt (Is. 11, 2). Dar în grâul inimilor pentru iubirea de Dumnezeu din toată inima s-a semănat neghina celor trupești. Întoarcerea în Staulul oilor, în Hristos a avut loc prin Sfințirea Numelui lui Dumnezeu. Rugul Aprins prin care i s-a cerut lui Moise dezlegarea încălțăminteii este în Hristos, care spală picioarele ucenicilor și intră în acel pământ sfânt al Rugului Aprins pentru a aprinde făclia oamenilor spre a lumina întunericul din ei (Ps. 17, 31). Hristos s-a scris în inimile lor ca voie a Tatălui prin *„degetul lui Dumnezeu”* (Lc. 11, 20), limba Sa fiind *„trestie a scriitorului ce scrie degrab”* (Ps. 44, 2). Botezul Său în moarte (Lc. 12, 50) era puterea învierii ucenicilor (Lc. 12, 49) prin catapeteasma trupului Său (Evr. 10, 20). Astfel ei au deschis ochii asupra vieții lui Iisus ca Adevăr și această biruință a însemnat intrarea lui Hristos în Slava Sa (Lc. 24, 26): *„Întru dreptate mă voi arăta Feței Tale, mă voi sătura când se va arăta Slava Ta”* (Ps. 16, 15). Jertfa lui Hristos a însemnat slava ucenicilor, ca o sfințire (Evr. 10, 14). Această desăvârșire a oamenilor a dus la plinătatea mulțumirii lui Hristos prin *„vederea rodului ostenețelor Sale”* (Is. 53, 11), dar și la recunoștința Sa față de Tatăl Care L-a trimis pentru a-și arăta iubirea jertfelnică față de oile Sale. Biruința lui Hristos a adus cântarea de biruință a ucenicilor. Crucea Sa ca biruință este calea Luminii și a învierii. Acest lucru înseamnă puterea lui Dumnezeu asupra morții din fiecare om. Mântuitorul făgăduiește cununa vieții pentru oricine biruiește moartea din sine însuși prin Crucea lui Hristos (Apoc. 3, 21; 21, 7), prin lepădare de sine, luarea crucii proprii și urmarea Sa (Mc. 8, 34). *„Cununa vieții”* este învierea (In. 12, 26) ca deschidere a ochilor pentru cunoașterea lui Dumnezeu. Învierea este făgăduită de Dumnezeu-Tatăl celui ce urmează lui Hristos: *„De-Mi*

slujește cineva, Tatăl Meu îl va cinsti" (In. 12, 26). De aceea, Mântuitorul adresează chemarea: „*De-Mi slujește cineva, să-Mi urmeze Mie și unde Eu sunt, acolo va fi și slujitorul Meu*" (In. 12, 26). În Sfânta Liturghie, cântarea de biruință sub semnul crucii este atribuită Sfintei Treimi: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de mărirea Lui". Cântarea de biruință este semnul hainei de nuntă la nunta Fiului de Împărat (Mt. 22, 2-14). Haina de nuntă este semn al Chipului treimic primordial prin înviere cu duhul în Hristos, asemenea prunciei Chipului lui Dumnezeu (Mt. 18, 10). Copiii care veneau la Hristos simțeau înrudirea lor după Chip cu Hristos, pe când adulții trebuiesc căutați și răscumpărați de către Hristos pentru mâna atotțiitoare a lui Dumnezeu din care au fost furați de către vrăjmașul Duhului Sfânt (In. 10, 9). Pentru aceștia a fost nevoie de „*aurul lămurit în foc*" (Apoc. 3, 18) prin Jertfa lui Hristos, care a revelat comoara ascunsă în țarina vieții lui Hristos (Mt. 13, 44), spre bucuria întoarcerii prin pocăință, o bucurie mai de preț decât „*kalokagathia*". Pe temeiul făgăduinței și al jurământului lui Dumnezeu, arătarea acestei comori prin înviere devine „*pentru cei ce caută scăpare, îndemn puternic de a ține nădejdea pusă înaintea ca pe o ancoră a sufletului neclintită și tare, intrând dincolo de catapetasmă, unde Iisus a intrat pentru noi ca înaintemergător*" (Evr. 6, 18-20). Este o „*întărire cu duh stăpânitor*" (Ps. 50, 13) prin bucuria mântuirii Sale pentru inima curată și bună. Această bucurie o dă Adevărul care „*încinge mijloacele cugetului și aduce untdelemn în candela inimii*" (Lc. 12, 35). Pentru inima curată și bună (Lc. 8, 15) încingerea cugetului alcătuiește cetatea cu ziduri tari (Evr. 11, 10) prin ridicarea din nou a zidurilor Ierusalimului (Ps. 50, 19), simbol al minții luminate prin Înviere, așa cum se roagă preotul după așezarea Sfințelor Daruri pe Sfânta Masă. Sub forma neghinei, moartea era puterea păcatului de sub stăpânirea diavolului. „*Adevărul dezleagă din legături*" (In. 8, 32) și „*aruncă afară pe stăpânitorul lumii*" (In. 12, 31). Nașterea din duh este dezlegarea din legăturile morții: „*Duhul Domnului peste Mine, că Domnul M-a uns să binevestesc celor săraci, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiți slobozire și celor prinși în război, libertate...*" (Is. 61, 1); „*Binecuvintează suflete al meu pe Domnul..., pe Cel ce izbăvește din stricăciune viața ta*" (Ps. 102, 4). Hristos a luat asupra Sa „*suferințele*" ca rău al morții pentru a tămădui

„binele” omenesc din pornirile neghinei și pentru a da bucuria „binelui” de la Dumnezeu ca Lumină a roadelor duhului. Tocmai de aceea Mântuitorul chema la lepădarea de sine (Mc. 8, 34) și ferirea de iubirea celor trupești care duc la pierderea sufletului, căci numai ferirea de acestea păstrează sufletul pentru viața veșnică (In. 12, 25), tot așa cum „cel ce va vrea să-și scape sufletul îl va pierde, dar cel ce-și va pierde sufletul pentru Mine și pentru Evanghelie, îl va izbăvi” (Mc. 8, 35). Când spunea: „Iată vine stăpânitorul lumii acesteia și de la Mine nu are de luat nimic” (In. 14, 30), Mântuitorul arăta că nici ucenicii Săi nu mai sunt din lume, ci au asemănare baptismală cu El: „Eu v-am ales pe voi din lume, de aceea lumea vă urăște” (In. 15, 19). Venirea stăpânitorului lumii asupra lui Hristos, va însemna dovada că acela nu are de luat nimic de la Hristos și că, dimpotrivă, cele ale morții se sfarmă de tăria vieții Lui care biruiește moartea din ucenicii Săi prin Adevărul Său (In. 14, 19). „Toate cele din lume” (I In. 2, 16) au fost scoase la lumina lui Hristos (Col. 2, 15), deoarece El a primit să moară din cauza păcatelor lumii, dar a înviat pentru îndreptarea oamenilor (Rom. 4, 25) și anume prin pocăința și bucuria împăcării cu Dumnezeu. De aceea Sfântul Pavel arată că „Dumnezeu a trecut cu vederea veacurile neștiinței” și cheamă în Hristos pe toți oamenii la pocăință (F. Ap. 17, 30-31) pentru a ieși de sub puterea morții și pentru bucuria „ospățului cu vițelul cel îngrășat” (Lc. 15, 25).

Biruința înseamnă omorârea patimilor și suportarea împotrivirii lumii. Însuși Hristos a biruit lumea, adică „cele ale lumii care nu sunt de la Tatăl” (I In. 2, 16), ceea ce a însemnat biruința asupra puterilor întunericului din văzduhuri (In. 16, 33; Efes. 6, 11; Col. 2, 15). Sfinții Apostoli spun că: „Cel ce crede că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, biruiește lumea” (In. 5, 5). Hristos a nimicit lucrurile diavolului, eliberând de păcat pe cei născuți de la Dumnezeu (In. 3, 9). Biruința are loc „prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturiei lor, a celor ce nu și-au iubit viața până la moarte” (Apoc. 12, 11). Aceștia sunt cei chemați și cei aleși și fideli, care au părtășie la biruința lui Hristos. Deci, biruința lor este orientarea după biruința lui Hristos și anume pentru biruința lor. Numele acestora nu se va șterge din Cartea Vieții (Apoc. 3, 5). Deci, Hristos a biruit prin moartea Sa, iar cei credincioși, care se fac părtași la această lucrare mântuitoare, devin părtași acestei biruințe, ajungând și ei înșiși biruitori. Biruința lui Hristos devine lucrătoare în biruința

celor ce cred⁷. Deci, primirea mântuirii actuale în toate încercările este un rod al biruinței lui Hristos, în acord cu chemarea apostolică: „*Stați tari, având mijlocul încins cu Adevărul*” (Efes. 6, 14). Astfel, Sfinții Apostoli îndeamnă la „*ferirea de poftele trupești, care se războiesc împotriva sufletului*” (I Pt. 2, 11); „*Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; căci acestea se împotrivesc unul altuia, ca să nu faceți cele ce ați voi*” (Gal. 5, 17); „*Dacă veți trăi după trup veți muri, dar dacă cu duhul veți omorî faptele trupului, veți fi vii*” (Rom. 8, 13). Această îndreptare este posibilă numai atunci când oamenii nu-și aparțin lor (I Cor. 6, 19), ci sunt ai lui Hristos (I Cor. 6, 20). Lumina lui Hristos ajută cugetul să se judece pe sine (I Cor. 11, 31), pentru a primi Lumina din casa părintească a fiului risipitor și venirea în sine prin pocăință, așa cum au primit-o Zaheu (Lc. 19, 2-10) și femeia păcătoasă (Lc. 7, 36-50) pentru care a venit Hristos, Care: „*Nu va striga și nu se va auzi prin piețe glasul Lui; Trestie strivită nu o va frânge și făclie abia fumegândă nu o va stinge*” (Mt. 12, 20). Pocăința acestora este arătată ca model cărturarilor și fariseilor: „*Vameșii și păcătoasele intră înaintea voastră în Împărăția lui Dumnezeu*” (Mt. 21, 31). Harul dumnezeiesc pătrunde ca o Lumină în sufletele celor ce se pocăiesc: „*Dumnezeu, Care a zis: Strălucească din întuneric Lumina!, El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința Slavei lui Dumnezeu pe Fața lui Hristos. Și avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi*” (II Cor. 4, 6-7). Astfel, cu ajutorul Luminii lui Hristos, Zaheu și femeia păcătoasă au înfruntat orice oprobriu, simțindu-se datori, nu față de oameni, ci față de Dumnezeu, în a Cărui milă nădăjduiau. Dar, ei nu se așteptau la darul lui Dumnezeu de părtășie la ospățul cu vițelul cel îngrășat din casa Tatălui (Lc. 15, 25; Isaia 25, 6-8), așa cum își spunea fiul risipitor după ce și-a venit în sine, ca implorare către Tatăl său: „*Primește-mă ca pe unul din argații Tăi!*” (Lc. 15, 19). În Hristos însă se împlinea profeția: „*Tinde mila Ta celor ce Te cunosc pe Tine*” (Ps. 35, 10); „*Căci spre Mine a nădăjduit, îl voi izbăvi pe el, îl voi acoperi că a cunoscut Numele Meu*”

7. W. Taeger, *Gesiegt! O, himmlische Musik des Wortes! Zur Entfaltung des Siegesmotivs in johanneischen Schriften*, în „*Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft*”, vol. 85, 1994, p. 38-46.

(Ps. 90, 14). Zaheu și femeia din Evanghelie sunt dovada că Lumina lui Hristos pătrunde la inimă și anume nu numai prin auzire directă de la Hristos. Venirea în sine i-a ajutat să „scoată apă cu bucurie din izvoarele mântuirii” (Is. 12, 3). Ajutorul de a-și veni în sine i-a făcut să arate cu atâta recunoștință, cât iubeau Lumina pe care nu o mai aveau, dar se rugau în sufletul lor: „Cămara Ta, Mântuitorule, o văd împodobită și îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa; luminează haina sufletului meu, Dătătorule de Lumină, și mă mântuiește”. Spovedania lor profundă era fără cuvinte, când știau prin câte au trecut, așa cum îi arată versurile: „Cine o vrea să ne-nțeleagă / Vază frunza cea pribeagă”, în bătaia vânturilor și a valurilor din lume. Ei își dădeau seama că cel ce nu ascultă de bunăvoie, ca cei pe care Evanghelia îi numește „fericiți”, ajung să asculte doar cu lacrimi și acest lucru, deasemenea, numai cu ajutorul lui Dumnezeu ca în cazul Mariei Egipteanca, deoarece în lume, cei care nu cunosc pe Dumnezeu (I Tes. 4, 5), trăiesc în patimile trupului care strică sufletul. Vrăjmașul care-i duce la sminteală cu atâta cruzime demonică, nu ține seama de conștiința care osândește pe om, așa cum spune Mântuitorul: „*Vai lumii de sminteală!*” (Mt. 18, 7). Însă, chemarea lui Hristos pentru cei „osteniți și împovărați” are loc pentru odihna conștiinței lor prin împăcare (Mt. 11, 28). Exemplele din Evanghelie sunt date nu pentru a arăta doar întoarcerea lui Zaheu sau a femeii păcătoase, cât pentru a avea grijă de cei care cresc în Hristos, căci este mai înțelept a păstra prin Hristos, decât a îndrepta mai târziu cu lacrimi, și acest lucru tot numai cu ajutorul lui Dumnezeu, care în Hristos: „*Pe miei îi va strânge la sânul Său*” (Is. 40, 11).

2. Mântuitorul Hristos – fundamentul filocaliei pentru comuniune și unire în Sfânta Euharistie

Calea comuniunii treimice în Hristos este exprimată de Sfântul Chiril al Alexandriei prin termenul-cheie: „Hristos în stare de jertfă continuă”⁸. Această doctrină patristică la Sfântul Chiril a fost pusă as-

8. Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinare și slujire în duh și adevăr*, Cartea a IX-a, traducere, introducere și note de pr. prof. D. Staniloae, col. „Părinți și scriitori bisericesti”, vol. 38, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1991, p. 361-362.

tăzi în valoare cu un simț profund al Revelației de către Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, care, în acest sens, a tradus și comentat lucrarea Sfântului Chiril „Închinare și slujire în Duh și Adevăr“. Dacă despre Eminescu se spunea, că s-a adâncit ca un scafandru unic și uimitor în mitul și lirica populară (M. Sadoveanu), despre Părintele Stăniloae se poate spune, că s-a adâncit ca un scafandru unic și uimitor în Revelația divină⁹ din Sfânta Scriptură. Este o dimensiune fundamentală a spiritualității Părintelui Stăniloae, care se cuvine să fie scoasă în evidență, deoarece ea străbate numeroase din scrierile sale, cum ar fi „Ascetica și mistica ortodoxă“, sau în lucrarea „Iisus Hristos, adevărata noastră transcendență“ (Gândirea, 1943). Lucrarea Sfântului Chiril tradusă și comentată de Părintele Stăniloae nu este doar o carte de interpretare a Vechiului Testament, căci Sfântul Chiril relevă în ea faptul că în Lumina Jertfei lui Hristos nu s-au desființat, ci s-au îndulcit apele amare ale Legii (Ieș. 15, 22), ca o plinire a acesteia (Mt. 5, 17). Templul și jertfele Legii capătă o profundă semnificație mântuitoare ca o „rădăcină“ pe care stă Evanghelia lui Hristos (Rom. 11, 18), care însă plinește rădăcina, deoarece aceasta a fost dată celor care aduc roadele Împărăției lui Dumnezeu (Mt. 21, 43). Hristos este astfel tulpina care plinește rădăcina după titlurile Sale hristologice de „Alfa și Omega“ (Ap. 22, 13). Sfântul Chiril se dovedește unul dintre cei mai însemnați „*iconomi ai tainelor Împărăției lui Dumnezeu*“, care ca și un neguțător „*scoate din cămara sa noi și vechi*“ (Mt. 13, 52), și anume: pe cele vechi în lumina celor noi, ca adevărata semnificație a acestora. În prefața la versiunea românească a acestei lucrări, Părintele Stăniloae rezumă succint conținutul ei astfel: „Scrierea se concentrează asupra interpretării jertfelor din Vechiul Testament în sensul de chipuri ale Jertfei lui Hristos și a jertfei noastre spirituale în Hristos. E o puternică accentuare a importanței pozitive a jertfei, fără de care nu poate intra omul la Dumnezeu, dat fiind că ea e contrarul egoismului. Dar numai jertfa curată de orice egoism ne dă putința să intrăm la Dumnezeu. Iar o astfel de jertfă n-a putut aduce decât Fiul lui Dumnezeu făcut om. Și numai în unire cu El ne putem aduce și noi jertfă curată“¹⁰. În cartea

9. *Părintele Dumitru Stăniloae, teolog al profunzimilor*, vol. îngrijit de pr. Cătălin Pălimaru, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.

10. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, Introducere, p. 9.

sa, Sfântul Chiril arată că, în urma păcatului strămoșesc, omului îi era cu neputință să scape de moartea de pe urma păcatului și iasă de sub stăpânirea diavolului, altfel decât prin sfințirea în Hristos¹¹. Jertfele simbolizează Fața Duhului Sfânt în adâncul ei din Hristos care deschide cerul și arată Numele minunat al lui Dumnezeu, așa cum a spus lui Manoe omul care a vorbit cu el, fără ca Manoe să știe că acela e un înger, dar care, la jertfa cerută, s-a urcat pe fumul ei la cer (Jud. 13,18-20). Nu ridicarea la cer însemna „Numele Său minunat”, ci Jertfa arderii de tot, care deschide cerul: „Adevărul din pământ va răsări” (Ps. 84, 12), ca „aur lămurit în foc” (Apoc. 3, 18) și „Dreptatea din ceruri va privi” (Ps. 84, 12), ca o „comoară ascunsă în țarină” (Mt. 13, 44). Duhul Sfânt are în Hristos ca simboluri mila și untdelemnul¹²: „Toate căile Domnului sunt milă și adevăr” (Ps. 24, 11), așa cum s-a arătat prin Jertfa lui Hristos. Astfel, Sfântul Chiril înțelege jertfele de la Templu ca semnificație a vieții lui Hristos de cugetare și faptă în asemănare cu Tatăl (In. 5, 19). La Templul Legii jertfele erau mai de seamă decât Tablele Legii (Ieș. cap. 25-31), care se aflau și ele în Sfânta Sfintelor (Ieș. 31,18), așa cum în Hristos ca Pantocrator, Cartea Legii celei Noi ținută în dreptul inimii Sale (Ps. 39, 11), de care nu poate fi separată, este sfințită prin Jertfa trupului Său, având ca semn binecuvântarea dreptei lui Hristos ca „Legea cea Nouă” (Mt. 26, 28), care este „o Cale nouă și vie” (Evr. 10, 20).

Cartea Legii celei Noi este a lui Hristos și este deschisă prin Jertfa Sa, căci Hristos, și nu o carte a literelor ca repere ale Duhului Său care a sfințit Cuvântul Tatălui ca Adevăr (In. 17, 17) este „calea nouă și vie” (Evr. 10, 20) a Bisericii: „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnice sunt și propovăduirea și credința” (I Cor.15, 14). În acest sens Mântuitorul arată că lucrarea Sa are loc prin har, pentru care El a pregătit și Biserica, poruncind: „În dar ați luat, în dar să dați!” (Mt. 10, 8). Sfântul Apostol Pavel subliniază, deasemenea: „Credința este din auzire, iar auzirea din Cuvântul lui Hristos” (Rom. 10, 17); „Luând obârșie din propovăduirea Domnului, mântuirea ne-a fost adevărată de cei ce au ascultat-o” (Evr. 2, 3); „Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească,

11. *Ibidem*, p. 60-90.

12. D. Vigne, *Le Baptême du Christ, onction paradisiaque*, rev. „Nouvelle Revue Theologique”, nr. 112, 1990, p. 810.

curățind-o cu baia apei prin Cuvânt“ (Efes. 5, 25-26), ca să fie „sfântă și fără prihană“ (Efes. 5, 27). Însuși Mântuitorul a subliniat la ispitirea Sa: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci și cu tot Cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu“ (Mt. 4, 4), subliniind, de asemenea: „Mai am și alte oi care nu sunt din staulul acesta și pe acelea trebuie să le aduc, și vor auzi glasul Meu“ (In. 10, 16). Această auzire va fi posibilă, când toată știința va deveni liturgică¹³, deoarece: „În Hristos sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței“ (Col. 2, 3). Toate stăpânirile lumesti care: „nu au cunoscut înțelepciunea lui Dumnezeu cea tainică și ascunsă, răstignind astfel pe Hristos“ (I Cor. 2, 7-8), vor suferi o implozie prin judecățile Tatălui (Ps. 109, 1; Evr. 2, 8; 1 Cor. 15, 27; Evr. 10, 13). Astfel, când cei din celălalt staul și anume cel al neamurilor, vor auzi glasul lui Hristos, așa cum l-au auzit ucenicii la arătarea Mântuitorului după Înviere (In. 20, 19; cf In. 5, 26), atunci va fi „o turmă și un Păstor“ (In. 10, 16): „Prorociile se vor desființa, darul limbilor va înceta, știința se va sfârși“ (I Cor. 13, 8). Atunci, celui ce nu are cu inima i se va lua și ce i se pare că are cu mintea (Mt. 25, 29): „În ziua aceea vor pieri toate gândurile lui“ (Ps. 145, 4). Dumnezeu a arătat prin Profeți: „Tot pământul este în întuneric“ (Is. 60, 2), dar lui Moise îi spunea că: „Tot pământul este al Meu“ (Ieș. 19, 4), și anume pentru luminarea acestuia. Însă pentru poporul Său, Dumnezeu era „Stâlp de foc noaptea și nor umbros ziua“ (Ieș. 13, 21-22; Is. 4, 5). Acestea erau semne din vremea lui Moise pentru Lumina lui Hristos ca taină a învierii (Is. 60, 1): „Foc am venit să arunc pe pământ și cum aș dori să fie acum aprins“ (Lc. 12, 49), și anume prin Jertfa Sa baptismală (Lc. 12, 50). Hristos era „Rugul aprins“ (Ieș. 3, 2) ca semn al Numelui veșnic al lui Dumnezeu de „har și Adevăr“ (In. 1, 17-18; In. 17, 6), așa cum Îl arată aureola Mântuitorului sub semnul slujirii jertfelnice în Duhul Sfânt ca Jertfă a arderii de tot. Când S-a arătat ca „Rug aprins“, atunci nu era încă vremea spălării picioarelor ucenicilor, ci numai a chemării adresate lui Moise: „Dezleagă-ți încălțămintea picioarelor, că locul pe care stai este pământ sfânt“ (Ieș. 3, 5). În acest „pământ sfânt“ va intra Mântuitorul pentru a aprinde candelile stinse: „Tu vei aprinde făclia mea, Doamne, vei lu-

13. A. Cemîkin, *Liturgisierung der Wissenschaft. Anforderungen an die orthodoxe Patrologie heute*, în rev. „Der christliche Osten“, 2007, nr. 2, p. 269.

mina întunericul meu” (Ps. 17, 31). De aceea Mântuitorul a răspuns lui Petru când inițial, acesta nu voia să i se spele picioarele: „*De nu-ți voi spăla picioarele, nu ai parte cu Mine*” (In. 13, 8), fiind vorba de părtășia la slujirea jertfelnică a Rugului Aprins (Mt. 20, 28). Prin această slujire jertfelnică, Hristos, ca Rug Aprins, a intrat în pământ sub picioarele ucenicilor. Pe acest pământ sfânt, care se sprijinea de pieptul lui Iisus, ucenicii călcau acum cu grijă. Acolo, Iisus avea să descopere comoara ascunsă în țarina Împărăției lui Dumnezeu (Mt. 13, 44). Ucenicii erau căutători de Dumnezeu, așa cum și Dumnezeu îi căuta pe ei, cunoscându-i mai dinainte (Rm. 8, 29). Ca cei cu inima curată și bună (Lc. 8, 15), care au primit botezul Sfântului Ioan, ucenicii au iubit arătarea Lui (II Tim. 4, 7). Prin ei, Hristos „și-a legat asinul Său de vița de vie” (Facere 49, 11) și mulțumea cu recunoștință Tatălui că i-au fost dați Lui, ca și cum ar fi fost atrași de podoabele Mirelui: „*Domnul a împărățit, întru podoabă S-a îmbrăcat*” (Ps. 92, 1), căci „*nimenia nu vine la Mine de nu-l va atrage Tatăl Meu*” (In. 6, 44) căci numai: „*De Mă iubește cineva, va păzi Cuvântul Meu*” (In. 14, 23). Îndreptarea lor ca să fie „*asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu*” (Rom. 8, 29), a însemnat așezarea lor pe „*asinul ascultării Sale*” (Lc. 10, 34) ca ședere de-a dreapta lui Dumnezeu (Ps. 109, 1). Hristos era uns cu untdelemnul bucuriei mai mult decât părtășii Săi (Ps. 44, 9). El avea, de asemenea, o mărturie mai mare decât a lui Ioan (In. 5, 36), călăuza lor în cele ale Legii vechi, ca o „*cântare de jale*”, și anume „*faptele pe care i le-a dat Tatăl să le facă*” și care erau o „*cântare din fluier*” prin har (Is. 25, 8) pentru „*cântece și jocuri*” (Lc. 15, 25), în loc de „*plânset*” (Mt. 11, 17; Is. 61, 3). Astfel, Lumina lui Hristos ajungea în inimile ucenicilor, ajutându-i să se judece pe sine pentru îndreptare (I Cor. 11, 31). Aceasta era calea sfințirii iubirii de Hristos de până atunci cu bucuria pascală prin Jertfă și Înviere, ca o ieșire pe aripi de vultur, baptismal, de sub puterea stăpânitorului lumii (Ieș. 19, 4) și așezare a lor „*deosebi întru nădejde*” (Ps. 4, 8) „*sub aripile Sale*” (Ps. 90, 4): „*Eu pentru ei Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți în Adevăr*” (In. 17, 19). Astfel, iubirea lor cu care L-au urmat a fost sfințită prin bucuria Stăpânului, în care sunt primiți toți cei care sunt „*slugi bune și fidele puse peste puținul Său*” în lume (Mt. 25, 21; 25, 23). Însă acele slugi care prefac „*Puținul*” Chipului Său în slavă pământească, nu pot intra în bucuria Stăpânului, care-i

vădește ca vrăjmași ai Săi (Lc. 19, 27), care risipesc în loc să adune cu Hristos (Mt. 12, 30). Plinătatea lui Hristos din care ei au luat har peste har (In. 1, 16) a transfigurat iubirea lor în bucurie pascală și apoi în puterea de se face fii ai lui Dumnezeu (In. 1, 12) prin mângâierea Duhului Sfânt la Cincizecime. Duhul Sfânt i-a îmbrăcat cu „*putere de sus*” (F. Ap. 1, 4-8), prin care ei au fost „*mânați ca fii ai lui Dumnezeu*” (Rom. 8, 14) pentru a semăna pe Hristos la neamuri. Prin ei se binecuvântau astfel neamurile, așa cum i s-a făgăduit lui Avraam (Facere 12, 3). Lumina lină a lui Hristos ajută pe fiul risipitor să-și vină în sine, dorind cu ardoare să fie primit doar ca „*argații Tatălui său*” (Luca 15,17), așa cum era „*fiul cel mare*”, care nu știa de asemănarea lui Hristos pentru „*venirea în sine*” și vrednicia de a fi primit în casa Tatălui mai mult decât pe un argat. Însă Tatăl acestuia, l-a numit „*fiul cel mare*” care e mereu cu Tatăl său (Lc. 15, 28), dar nu încă în casa părintească (Efes. 2,17), și ieșind ca „*Tată*”, l-a chemat la îndreptarea filială a inimii sale în Hristos întocmai ca și fiul Său risipitor din țara depărtată. Însă, fiul cel mare nu putea suporta bucuria ospățului dată mai întâi fratelui său ca fiu risipitor, reproșând Tatălui, că lui nu i-a dat nici măcar un ied. Acest sentiment îl încerca și Saul, când vedea pe fața Sfântului Ștefan bucuria ospățului cu vițelul îngrășat, prin care acesta „*și pe mulți preoți îi adusesse la credință*” (F. Ap. 6, 7). Cei doi fii sunt ilustrați de către Mântuitorul în parabola Sa, prin care fiul cel dintâi a făgăduit că se duce să lucreze în via Sa și nu s-a dus; celălalt, s-a împotrivit mai întâi, dar apoi s-a dus, rămânând ca cel ce a împlinit voia Tatălui său (Mt. 21, 28-31).

Revelația prin Jertfa liturgică este coloana vertebrală a teologiei și a științei, lucru ilustrat de acel eveniment din Apocalipsă, când în cer toți plângeau că nu putea fi deschisă Cartea Vieții. Dar un înger i-a spus Sfântului Ioan să nu mai plângă, deoarece: „*A deschis Cartea Mielul cel junghiat*” (Apoc. 5, 9). În inima lui Hristos Duhul este acea putere de dăruire jertfelnică de Sine Tatălui, și prin El aproapei ca taină a Chipului, într-o sensibilitate compătimitoare, o stare de jertfă care nu poate fi înțeleasă fără o viață nesupusă morții¹⁴. Sfântul Chiril descrie această stare de jertfă ca stare de înviere continuă prin Duhul

14. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Jertfa lui Hristos și spiritualitatea noastră prin împărtășire de ea în Sfânta Liturghie*, în „Ortodoxia”, 1983, nr. 1, p. 106.

ca răspândire a unei bune miresme duhovnicești a jertfelor, comparabilă cu puterea de iradiere și de atracție a unei planete în jurul Soarelui Dreptății care este Tatăl ceresc, și a cărui voie este pe pământ izvor al vieții veșnice, iar în cer izvor al Luminii neapropiate¹⁵, care atrage irezistibil după dezlegarea din legături cu ajutorul Adevărului, ca zborul celui scăpat din laț ca dintr-o temniță (Ps. 141, 7): „*Sufletul nostru a scăpat ca o pasăre din cursa vânătorilor; cursa s-a sfărâmat și noi ne-am izbăvit*” (Ps. 123, 7). Prin Duhul Sfânt nu există în Hristos nici un egoism, ci numai o stare de dăruire de sine continuă Tatălui, și prin Dumnezeu aproapelui. Imaginea lui Hristos care exprimă această realitate este cea a Pantocratorului atotțitor, așa cum spune Sfântul Chiril: „Cuvântul lui Dumnezeu S-a ascuns, pentru că a luat asupra Sa un acoperământ din iconomie și a așteptat timpul propriu pentru a se arăta. Și acest timp în care S-a arătat tuturor este Învierea Sa”¹⁶, ca arătare a Feței Sale după umbrirea cu spatele (Ps. 90, 4). Starea de jertfă în Duhul Sfânt (Fil. 2, 6-8) a însemnat pentru Hristos o dovadă a vieții fără de moarte după chipul Tatălui. Duhul Sfânt a fost reperat de către ispititor numai după Botezul lui Hristos. Ispititorul știa că Duhul Sfânt în al doilea Adam înseamnă neputința de a muri din cauza stării de jertfă continuă. După încercarea zadarnică a ispitirii, Lucifer s-a lăsat în seama impactului seminței sale semănate în lume (Fac. 3, 15) ca ură a întunericului față de Lumină (In. 3, 20). Însă prin tăria șederii de-a dreapta în Duhul Sfânt, Hristos a fost comparat cu piatra mică de la picioarele de lut ale statuii cu „*capul de aur*” (Dn. 2, 31-35) al cunoștinței binelui și răului din lume, conform profeției: „*Acela își va lega de viță asinul Său, de coardă mînzul asinei Sale. Va spăla în vin haina Sa și în sânge de strugure veșmântul Său*” (Fac. 49, 11), pentru îndreptare ca pocăință și ospăț euharistic. Aceasta era intuiția inspirată de sus a patriarhului Iacob, prin care ilustra revelația în Hristos a „*harului și Adevărului*” chipului lui Dumnezeu din veci (Ioan 1, 17-18). Așa cum arată în parabolele despre *grăuntele de muștar*, cel mai mic, dar care prin semănare ajunge copacul cel mai mare (Mt. 13, 31); despre *sămânța* pe care pământul o rodește din sine atunci când este semănată (Mc. 4,

15. *Ibidem*, p. 107.

16. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 331.

26-29), tot astfel și „piatra cea mai mică” ajunge „muntele cel mai înalt” prin creștere treptată (Mih. 4, 1), dar și prin implozie treptată a statuii cu capul de aur (Dn. 2, 31-35) prin lucrarea Tatălui de judecare a lumii (Ps. 109, 1). În imaginea Pantocratorului, Hristos binecuvintează cu mâna dreaptă semnificând „cele cinci pâini” pentru întărirea inimii, iar în partea stângă, în dreptul inimii (Ps. 39, 11), ține Evanghelia cu înțelesul de „cei doi pești” pentru luminarea minții¹⁷. În Evangheliile se face referire în acest sens mai întâi la numele Său de „Hristos”, ca Cel care merge înainte (Ps. 84, 14), deschizând și întărind inimile prin lucrarea Sa și apoi la cel de „Iisus”, ca Cel care învață. Pe cei care se vor rușina de Hristos și de cuvintele lui Iisus, vrând să-și scape sufletul (Mc. 8, 35) în sens egoist, individualist și antitreimic, îi avertizează că și-l vor pierde; numai cei ce își vor pierde sufletul prin lepădare de sine pentru El și pentru Evanghelia Sa prin care este omorât egoismul, se împărtășește chipul treimic spre mântuire. Chipul treimic pe care îl află oamenii prin El este starea de jertfă pe care o împărtășește prin chemare, îndreptare și mărire (Rom. 8, 29-30). Lumina Sa nu este ca cea solară, neputincioasă de a feri sau a scoate din mormânt, ci este cea a harului pentru inimi și învierea lor. Sfântul Pavel era conștient de faptul că nici în această smerenie de „așezare a fiecărui popor la locul lui, ca să caute pe Dumnezeu”, Care este „atât de aproape de ei” (F. Ap. 17, 26-27), adâncul Său nu putea fi aflat decât prin Învierea lui Hristos ca deschidere a ochilor asupra vieții Sale „tainice și ascunse” (I Cor. 2, 7-8), având ca simbol „Spatele Său” (Ps. 90, 4), Care a umbrit prin Duhul Sfânt, dar care acum devine „Fața lui Dumnezeu” (Ps. 16, 15): „Îi vei da lui binecuvântare în veacul veacului, îl vei veseli pe dânsul întru bucurie cu Fața Ta” (Ps. 20, 6).

Dumnezeu a făgăduit tăria șederii în starea de jertfă a lui Hristos: „Domnul va da tărie poporului Său, va binecuvânta pe poporul Său cu pace” (Ps. 28, 11). Această tărie s-a dovedit în Fecioara Maria „stăpânire nebiruită”, ca o tărie a Sfintei Treimi, „a cetății cu ziduri tari” (Evr. 11, 10): Tatăl Care dă credința este „Nădejdea”, Fiul ca deschidere a adâncului izbăvitor este „Scăparea”, Izbăvitorul, iar Duhul Sfânt este

17. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Chipul lui Hristos în Biserica răsăriteană. Isus Hristos, Darul și Cuvântul suprem a lui Dumnezeu*, în „Ortodoxia”, 1973, nr. 1, p. 16.

„Acoperământ“ prin Templul Său din inimi ca stare de jertfă. Împărtășirea formei Duhului lui Hristos în stare de jertfă continuă, cum spune Sfântul Chiril al Alexandriei, prin adumbrire ca zămislire în urmarea Sa și naștere baptismală din duh la Învierea Sa (In. 12, 26; Ps. 90, 4), este o lucrare cuprinsă între ieșirea la semănarea „*Seminței Sale*“ (Mt. 13, 3-7) și între săvârșirea acestei lucrări până la încheierea ei înainte de Jertfă (In. 17, 4): „*Slava pe care Mi-ai dat-o* (de har și Adevăr ca a Unuia-Născut din Tatăl prin trimiterea în trup), *le-am dat-o lor...*“ (In. 17, 22); „*Pe cei care Mi i-ai dat, i-am păzit...*“ (In. 17, 12). De aceea ei au mărturisit: „*Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi, și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr; și din plinătatea Lui toți am luat, har peste har*“ (In. 9, 16). În lucrarea Sa prin Hristos, Dumnezeu umbrea în Hristos cu spatele (Ps. 90, 4) ca o zămislire prin Duhul Sfânt a formei Duhului lui Hristos (I Cor. 2, 16; Gal. 4, 19), până la nașterea ucenicilor prin Jertfă și Înviere ca Adevărul Lui care dezleagă din legături (In. 8, 32) dând astfel putere de înfiere (In. 1, 12-13) și călăuzindu-i pentru botezul cu Duhul Sfânt la Cincizecime. Apoi, aduce aminte anamnetic și împărtășește pe Hristos celor ce cred în El prin cuvântul lor, pentru care Hristos, de asemenea, se roagă (In. 17, 20).

Concluzii

Prin jertfele duhovnicești ale pocăinței și comuniunii se dobândește mai mult decât filocalic bucuria ospățului euharistic prin Hristos care a rănit inimile prin harul Său, pe care Dumnezeu-Tatăl Îl împărtășește ca „*pășune*“ a darurilor Duhului Sfânt (In. 10, 9), așa cum spune Sf. Atanasie cel Mare: „Adăpați de Duhul, noi bem pe Hristos“, Duhul devenind astfel „*Vistier al bunătăților*“ la ospățul cu „*Vițelul cel îngrășat*“ (Lc. 15, 25). Acest ospăț făgăduit de Dumnezeu prin Profeți pentru toate neamurile, pe Muntele Sionului, este semnul prin care „*Dumnezeu a dat la o parte vălul care învăluie toate popoarele și perdeaua care acoperă toate neamurile, înlăturând moartea pe veci*“ (Is. 25, 6-8).